

УДК 378.094+371.134

Наталія Лісна-Міськів,
викладач кафедри педіатричних (клінічних) дисциплін
ВНКЗ ЛОР «Львівський інститут медсестринства
та лабораторної медицини ім. А. Крупинського»
(м. Хмельницький, Україна)

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРАКСЕОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ У ПРОФЕСІЙНУ ПІДГОТОВКУ МАЙБУТНІХ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР-БАКАЛАВРІВ

У статті розкрито сутність праксеології як науки. Доведено, що для підготовки високопрофесійних фахівців медичної сфери необхідно цілеспрямовано впроваджувати праксеологію у професійну підготовку. На основі висвітлення основних суперечностей у професійній підготовці майбутніх медичних сестер у коледжах та інститутах доведено доцільність використання праксеологічного підходу. Автором розкрито зміст праксеологічного підходу, охарактеризовані його переваги. Головна увага зосереджена на висвітленні механізмів практичного впровадження праксеологічного підходу під час формування готовності майбутніх медичних сестер-бакалаврів до професійної діяльності.

Ключові слова: праксеологія, праксеологічний підхід, майбутні медичні сестри-бакалаври, практичні механізми, навчальні дисципліни, практична підготовка.

В статтє раскрыта сущность праксеологии как науки. Доказано, что для подготовки высококомпетентных специалистов медицинской сферы необходимо целенаправленно внедрять праксеологию в профессиональную подготовку. На основе освещения основных противоречий в профессиональной подготовке будущих медицинских сестер в колледжах и институтах, доказана целесообразность использования праксеологического подхода. Автором раскрыто содержание праксеологического подхода, охарактеризованы его преимущества. Главное внимание сосредоточено на освещении механизмов практического внедрения праксеологического подхода во время формирования готовности будущих медицинских сестер-бакалавров к профессиональной деятельности.

Ключевые слова: праксеология, праксеологический подход, будущие медицинские сестры-бакалавры, практические механизмы, дисциплины, практическая подготовка.

Changes in the health care need the inclusion of innovations in professional training of nursing staff. Nowadays, nurses are considered to be the rightful

subjects of healthcare who provide nursing, organize preventive and rehabilitative activities. In order to prepare a competent specialist it is necessary to introduce purposefully the praxeology in professional training. Praxeology is regarded as a science that involves the formation of future bachelor nurses rational thinking and promotes an effective activity. Using the ideas of praxeology in the training of future specialists of medical sphere enables to improve significantly the educational process in higher medical educational institutions.

It is proved that for the preparation of highly professional specialists of medical sphere it is necessary to implement purposefully the praxeology in professional training. On the basis of the presenting of the major contradictions in the professional training of future nurses at colleges and institutes the feasibility of using the praxeological approach was proved. A praxeological approach is considering as an effective means for future nurses with bachelor's degree to achieve the professionalism. Knowledge and activities are the basis of praxeological approach.

The author reveals the content the praxeological approach and describes its advantages. It was found that praxeological approach is based on the integration knowledge and an activity as a specific form of active human relationship to the environment. The content of the praxeological approach includes some changes and reforms based on skills, goals and actions. On the basis of praxeological approach students can form in their minds an ideal figure of a nurse and match their level of theoretical and practical training.

On the basis of the implementation of the praxeological approach we can achieve a significant increase in efficiency of educational process in the disciplines of professional and practical training by the establishing of learning environment for rational activity of teachers and students. The main focus is on the highlighting of the mechanisms of the practical implementation of the praxeological approach during the formation of future bachelor nurses to professional activity. The success of the implementation of the praxeological approach is based on the expediency, purposefulness, practicality and meaningfulness.

Key words: *praxeology, praxeological approach, future bachelor nurses practical mechanisms, subjects, practical training.*

Постановка проблеми. Протягом останніх десятиліть сестринській справі не приділялося належної уваги. Це призвело до значного відставання галузі охорони здоров'я від розвитку сучасної науки і медичних технологій та стало вагомою причиною масового вибування з професії кваліфікованого сестринського персоналу. Як наслідок такого стану речей, нині в медичних установах спостерігається зниження забезпеченості кваліфікованими сестринськими кадрами, збільшення дисбалансу в співвідношенні між лікарями і медичними сестрами. Усі наведені аргументи спричиняють погіршення якості надання населенню кваліфікованої медичної допомоги.

З метою ліквідації зазначених прогалин, у полі зору українських науковців нині перебувають педагогічні підходи до вдосконалення професійної підготовки майбутніх бакалаврів сестринської справи. Серед пріоритетних напрямів модернізації світової та вітчизняної системи професійної медичної освіти є необхідність вдосконалення теоретичної та практичної підготовки майбутніх фахівців медсестринства. Сучасне суспільство має фундаментальну потребу у формуванні майбутніх медичних сестер-бакалаврів, яким притаманний високий інтелектуально-творчий потенціал та глобальне мислення та готовність до професійної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій доводить, що з прийняттям Концепції побудови нової національної системи охорони здоров'я України, Наказу МОЗ України «Про затвердження Положення про особливості ступеневої освіти медичного спрямування», введенням Галузевих стандартів вищої освіти та Національної рамки кваліфікацій інтегральним показником якості професійної медсестринської підготовки є компетентність, що формується на основі праксеологічного підходу. Саме тому підвищення рівня професійної компетентності майбутніх бакалаврів сестринської справи потребує суттєвого вдосконалення, що призведе до якісного забезпечення професійної мобільності та конкурентоспроможності майбутніх медичних сестер-бакалаврів.

Процес формування професіоналізму медичних сестер під час навчання вивчали у своїх дослідженнях М. Дем'янчук, Л. Борисюк, С. Левківська, І. Мельничук, І. Радзієвська, Л. Романишина, О. Шавальова, З. Шарлович та ін. Відзначимо, що у публікаціях науковців (Н. Дуб, П. Кузьмінський, П. Сидоренко, Т. Тимошук, Т. Чернишенко та ін.) розкрито питання становлення та реформування медсестринської освіти в Україні. Значний інтерес представляють напрацювання С. Андрейчин, Г. Кліщ, В. Лісового, Н. Ліщенко, Л. Мілевської, Г. Паласюк та ін., у яких представлено характеристику сестринської справи у зарубіжних країнах. Встановлено, що наукові пошуки, здебільшого спрямовуються на дослідження: можливостей інноваційних педагогічних технологій (К. Люшук); використання комп'ютерного оцінювання знань студентів медичного коледжу (Л. Артемчук); формування у майбутніх фахівців медсестринства професійних цінностей (К. Куренкова); пізнавальної активності студентів (Т. Теремівська); ідей здорового способу життя в майбутній професійній діяльності (В. Бабаліч) та ін.

Однак, праксеологічний підхід ще й нині ґрунтовно не досліджений, не проаналізовано його потенціал у формуванні професіоналізму майбутніх бакалаврів сестринської справи та не досліджено можливостей праксеології у формуванні готовності майбутніх медичних сестер-бакалаврів до професійної діяльності. Ці аспекти й послужили поштовхом для написання статті.

Мета статті – дослідити потенціал праксеології та праксеологічного підходу у професійній підготовці фахівців медсестринства з освітньо-

кваліфікаційним рівнем «бакалавр». У процесі дослідження було поставлено такі **завдання**: проаналізувати зміст та сутність праксеології як науки; дослідити потенціал праксеологічного підходу у формуванні готовності майбутніх медичних сестер-бакалаврів до професійної діяльності; висвітлити основні механізми практичного впровадження праксеологічного підходу в підготовку майбутніх бакалаврів у медичних навчальних закладах під час вивчення навчальних дисциплін професійної та практичної підготовки.

Виклад основного матеріалу. Суттєві зміни у професійній підготовці медичних сестер, насамперед, базуються на необхідності забезпечення майбутнім фахівцям професійної мобільності та можливостями інноваційних сестринських технологій під час навчання у медичних коледжах та інститутах.

Аналіз наукових пошуків провідних педагогів, що працюють у медичних закладах і вивчення сучасного досвіду організації професійної підготовки майбутніх медичних сестер-бакалаврів засвідчив наявність суперечностей, що потребують результативного розв'язання, зокрема, між:

- соціальним замовленням на підготовку професійно компетентних медичних працівників середньої ланки та неналежною розробленістю практичних механізмів, які впливають на формування високого рівня готовності їх до професійної діяльності та досягнення професійної компетентності спеціалістів сестринської справи під час навчання;

- зміненими вимогами до якості професійної підготовки медичних сестер-бакалаврів та інертністю системи середньої медичної освіти, яка не встигає своєчасно і адекватно реагувати на зміни;

- доволі складним та інтегративним характером професійної діяльності сучасних бакалаврів сестринської справи з дипломом бакалавра та лише епізодичним використанням праксеологічного підходу, що не дозволяє належним чином формувати готовність до професійної діяльності.

У контексті розв'язання окресленого кола суперечностей вагомим потенціалом володіє праксеологія та праксеологічний підхід. Насамперед зупинимося на характеристиці праксеології. Відзначимо, що наукова дефініція «праксеологія», на думку науковців [4], має грецьку (praxis – дія, практика) та латинську (praeus – дія, діяння) етимологію. Встановлено, що в дослівному перекладі праксеологія – це знання про дії, пізнання практики в її філософському розумінні. Як відзначає польський дослідник Тадеуш Пщоловський [6] вивчення практичної реалізації та послідовності дій надзвичайно вагомо як для перетворення практики, так і для професійного розвитку особистості. Саме тому праксеологія набула доволі значного поширення в наш час. Цікавим вважаємо трактування праксеології, яке представлено у підручнику В. Діденка [3], де автор доводить, що «праксеологія – теорія результативної, свідомої діяльності з попередніми намірами, цілеспрямованої на досягнення досконалості» [3, с. 112].

У філософському довіднику за авторства А. Грицанова, праксеологія розглядається як філософська концепція діяльності, яка презентує загальну

теорію організації результативної діяльності [2, с. 819]. У мінському видавництві педагогічного словника зазначено, що сутність праксеології полягає в практичному дослідженні та характеристиці різних трудових навичок і прийомів, виявленні їх елементів і створенні на цій основі різноманітних рекомендацій практичного характеру [8, с. 608].

Праксеологія виконує функцію методологічного орієнтира, допомагає майбутнім фахівцям вийти на новий рівень реалізації професійної діяльності на основі максимально повного включення особистості в конструктивні відносини з дійсністю. У найбільш загальному розумінні ця галузь знання прагне виявити загальні тенденції логіки діяльності на основі узагальнення досвіду людства. Іншими словами, праксеологія дає змогу пояснити загальні закономірності будь-якої людської діяльності й дозволяє створити на цій основі найбільш загальні правила такої діяльності.

З методологічної точки зору праксеологію доцільно розглядати як вагоме підґрунтя для мотивації виконання ефективних дій майбутніми бакалаврами сестринської справи. У цьому контексті реалізація праксеологічного підходу базується на поєднанні основних категорій праксеології на основі практичних аспектів професійної діяльності. Тобто праксеологічний підхід визначається як принцип, основне положення, напрям вивчення предмета дослідження [5, с. 117–118].

Поділяємо позицію Ю. Богоявленської [1] у тому, що знання та діяльність відіграють центральну роль у праксеологічному підході та показують наскільки загальні знання перетворилися у безпосередню виробничу силу через реалізацію цінностей праці фахівців. Практичний підхід застосовується для організації навчальної діяльності. Його використання дозволяє вивчити на практиці методи реалізації ефективної дії, скласти рекомендації для оптимізації практичної підготовки студентів.

Встановлено, що знання та діяльність виступають основою праксеологічного підходу, «які визначають загальну ціль та стратегію орієнтованих праксеологічних дій і показують, як всезагальне людське знання перетворилося в безпосередню продуктивну силу» [7, с. 203]. Реалізація праксеологічного підходу в освітньому процесі сприяє створенню праксеологічного середовища, необхідного для вирішення поставлених завдань, що базується на ефективній та раціональній діяльності викладачів і студентів. Концептуальною основою обрано інтегративну концепцію вивчення студентами Львівського інституту медсестринства та лабораторної медицини ім. А. Крупинського навчальних дисциплін циклу професійної та практичної підготовки, що найбільше відповідають потребам праксеологічного підходу. Зокрема, відповідно до інтегрованого навчального плану підготовки бакалавра – сестри медичної (напрямок підготовки 6.120101 «Сестринська справа») до цих дисциплін віднесено: «Обстеження та оцінка стану здоров'я людини» (150 год.) та «Клінічне медсестринство» (210 год.).

До прикладу, вивчаючи дисципліну «Клінічне медсестринство», майбутнім медичним сестрам-бакалаврам, відповідно до навчального плану,

були запропоновані такі види навчальних занять, як лекції, навчальна практика та самостійна (індивідуальна) робота. Теми лекційного матеріалу розкривали етіолого-епідеміологічні дані, класифікацію, патогенез, клінічні ознаки, діагностику, лікування та профілактику захворювань. Сучасні методи діагностики і лікування є стандартизованими, тому значну роль викладачі відвели для вивчення різних методик обстеження органів і систем, схемам лікування відповідно до протоколів, проведенню диференціальної діагностики. Відповідно до засад праксеологічного підходу, навчальна практика передбачала: проведення клінічного обстеження пацієнта (опитування, огляду, пальпації, перкусії, аускультатії); формування попереднього діагнозу; оцінювання результатів лабораторних досліджень; диференціальну діагностику; клінічне обстеження пацієнтів; складання програми лікування; рекомендації щодо профілактики захворювань. Самостійна робота студентів була спрямована на самостійний пошук тематичної літератури, самостійне вивчення фрагментів навчальної програми, виконання індивідуальних завдань викладача.

Відзначимо, що успішність впровадження праксеологічного підходу під час вивчення майбутніми бакалаврами сестринської справи дисциплін циклу професійної та практичної підготовки базується на доцільності, цілеспрямованості, технологічності, практичності та осмисленості. Тобто методичні дії викладачів щодо професійної підготовки фахівців повинні базуватися на використанні сучасного педагогічного інструментарію (методів, засобів, форм навчання, інноваційних освітніх технологій) відповідно до нормативних навчальних планів і програм. Тоді як практичні дії студентів повинні ґрунтуватися на осмисленому оволодінні теоретичним матеріалом та надбанні практичного медичного досвіду шляхом аналізу причинності та трансформаційних змін різних видів діяльності медичної сестри, обґрунтування способів їх удосконалення, щоб досягти вершин професіоналізму.

Висновки. Для того, щоб підготувати компетентного фахівця необхідно цілеспрямовано впроваджувати праксеологію у професійну підготовку. Практиксеологію розглядаємо як науку, що передбачає формування у майбутніх медичних сестер-бакалаврів раціонального мислення через пропаганду методів ефективної практичної діяльності. Використання ідей праксеології в професійній підготовці майбутніх сестер-бакалаврів дасть можливість суттєво підвищити ефективність освітнього процесу у вищих медичних навчальних закладах.

Праксеологічний підхід спрямований на орієнтацію освітнього процесу у вищих медичних навчальних закладах на практичну спрямованість, яка передбачає використання практико-зорієнтованих завдань у контексті майбутньої професійної діяльності студентів. Встановлено, що праксеологічний підхід базується на інтеграції знання й діяльності як специфічної форми активного людського ставлення до навколишнього середовища. У зміст праксеологічного підходу покладено перетворення на

основі теоретичних знань, умінь, цілевідповідності та практичних дій. На основі праксеологічного підходу студенти мають змогу сформувавши у своїй свідомості «ідеальну постать медичної сестри» та встановити відповідність свого рівня теоретичної та практичної підготовки.

Перспективи подальших розвідок будуть спрямовані на виявлення організаційно-педагогічних умов формування готовності майбутніх медичних сестер-бакалаврів до професійної діяльності на засадах праксеологічного підходу.

Література

1. Богоявленська Ю. Практичне дослідження : Закінчення / Ю. Богоявленська // Економіка України. – 2005. – № 1. – С. 59–4.
2. Всемирная энциклопедия : философия / [гл. науч. ред. и сост. А. Грицанов]. – М. : АСТ, 2001. – 1312 с.
3. Діденко В. Філософія : проблеми, категорії, теорії : навчальний посібник [для ліцеїстів, гімназистів, студентів вузів] / Діденко В. – К. : Педагогіка, 1996. – 190 с.
4. Колесникова И. Педагогическая праксеология : учебное пособие [для студентов высших педагогических учебных заведений] / И. Колесникова, Е. Титова. – М. : Издательский центр «Академия», 2005. – 256 с.
5. Новиков А. Методология / А. Новиков, Д. Новиков. – М. : СИНТЕГ, 2007. – 668 с.
6. Пщоловский Т. Принципы совершенной деятельности : Введение в праксеологию / Пщоловский Т. – К. : Издательство «Институт праксеологии», 1993. – 272 с.
7. Сацков Н. Практический менеджмент. Методы и приемы деятельности руководителя / Сацков Н. – Донецк : Сталкер, 1998. – 448 с.
8. Современный словарь по педагогике / [составитель Е. Рапацевич]. – Мн. : «Современное слово», 2001. – 928 с.

References

1. Bohoiavlenska Iu. Prakseolohichni pidkhody u menedzhmenti (teoretychne doslidzhennia) : Zakinchennia / Iu. Bohoiavlenska // Ekonomika Ukrainy. – 2005. – № 1. – S. 59–4.
2. Vsemirnaja jenciklopedija : filosofija / [gl. науч. red. i sost. A. Gricanov]. – M. : AST, 2001. – 1312 s.
3. Didenko V. Filosofii : problemy, katehorii, teorii : navchalnyi posibnyk dlia litseistiv, himnazystiv, studentiv vuziv / Didenko V. – K. : Pedahohika, 1996. – 190 s.
4. Kolesnikova I. Pedagogicheskaja prakseologija : uchebnoe posobie [dlia studentov visshih pedagogicheskikh uchebnyh zavedenij] / I. Kolesnikova, E. Titova. – M. : Izdatel'skij centr «Akademija», 2005. – 256 s.

5. Novikov A. Metodologija / A. Novikov, D. Novikov. – M. : SINTEG, 2007. – 668 s.
6. Pshholovskij T. Principy sovershennoj dejatel'nosti : Vvedenie v prakseologiju / Pshholovskij T. – K. : Izdatel'stvo «Institut prakseologii», 1993. – 272 s.
7. Sackov N. Prakticheskij menedzhment. Metody i priemy dejatel'nosti rukovoditelja / Sackov N. – Doneck : Stalker, 1998. – 448 s.
8. Sovremennij slovar' po pedagogike / [sostavitel' E. Rapacevich]. – Mn. : «Sovremennoe slovo», 2001. – 928 s.

*Статтю рекомендовано до друку
кандидатом педагогічних наук,
доцентом кафедри педагогіки
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний університет
імені Григорія Сковороди»
Підборським Юрієм Григоровичем*

Стаття надійшла до редакції 29 грудня 2016 року